

angående gjorda iakttagelser beträffande den så kallade
transitotrafiken vid resa i södra Sverige under tiden
16 - 20 juni 1942.

2-III

RELSÉN
RAN

1/1942

Nedannnämnda personer hava uppgivit:

Stationsinspektoren, Nässjö:

Vid Nässjö passera endast tvenne tyska permittenttåg varje vecka, och båda tågen passera nattetid, varför man icke haft något besvär av allmänheten utan trafiken har gått friktionsfritt hela tiden. Från de tyska godsvagnarna har icke förmärkts några stölder under uppehåll i Nässjö. Sådana vagnar uppställas visserligen tidvis i Nässjö men på sådan plats, att det är svårt för allmänheten att bereda sig tillträde. Vagnarna ställas nämligen å den del av bangården, som är belägen invid sjön. Såväl dag som natt befinner sig järnvägens personal på bangården, och bland personalen har icke förmärkts någon opålitlighet. Bland de tjänstgörande finns alltid någon, som tillhör den så kallade stöldkommissionen och som inrapporterar allt av vikt till stationsinspektoren. Mot bevakningspersonalen har icke varit någon anmärkning, och inspektorens uppfattning är, att de göra mycket god nytta.

Överinspektoren vid Malmö Centralstation:

Några anmärkningsvärda iakttagelser angående den tyska trafiken hade han icke gjort. Bevakningspersonalen är bra och har fullgjort sina skyldigheter utan anmärkning, men det vore synnerligen önskvärt, att byte av personal icke ägde rum så ofta som nu sker. Enligt givna direktiv skall ju personalen bytas efter två månaders tjänstgöring, vilken tid åtgår för personalen att sätta sig in i de lokala förhållandena. Då bevakningsmännen tjänstgöra dels som polismän och dels äro iklädda järnvägens beklädnad, anlitas de ofta av allmänheten för varjehanda upplysningar, som icke kunna besvaras till-

fredsställande av sådan personal, som nyligen börjat tjänstgöra på orten. Dessutom erfordras god lokal-känedom för att bevakningsmännen skola kunna utföra den tjänst de egentligen äro avsedda för.

Inspektionskonstapel Söderlund, Malmö:

Som regel har den i Malmö stationerade bevakningspersonalen endast så kallade kruttåg att bevaka. Tyska permittenttåg passera sällan över Malmö. Någon av de första dagarna i juni månad 1942 övertog Söderlund bevakningen av ett kruttåg, som anlände till Malmö. Därvid upptäckte Söderlund, att vid en av vagnarnas hjulaxlar i närheten av ett hjul funns instoppat rätt mycket träull, vilket lätt kunnat förorsaka antändning vid bromsning. Det synes antagbart, att träullen anbragts i sabotagesyfte, och att detta skett redan i Tyskland, eftersom ifrågavarande vagnar stått under militärbevakning från det de anlände till Sverige och tills Söderlund övertog bevakningen i Malmö. Efter allt att döma hade träullen varit instoppad rätt länge.

Stations skrivare Viberg, Hälsingborg:

Färjan mellan Hälsingör och Hälsingborg går oavbrutet och medför 6 järnvägsvagnar i varje tur. Efter hand som vagnarna anlända till Ängfärjestationen i Hälsingborg, sammansättas de till ett tåg, som sedan föres vidare norr ut. Inom Ängfärjeområdet äro såväl krut- som andra vagnar bevakade av militär, och området är avspärrat för allmänheten. Så fort ett kruttåg lämnar färjestationens område, omhändertages bevakningen av bevakningspersonal, som medföljer tåget till Sävenäs utanför Göteborg. Dessförinnan synas vagnarna av brådbefäl från Hälsingborg. Som regel undersökas icke tyska vagnar, innehållande annat gods, i Hälsingborg. På en och annan vagn tages emellertid "stickprov", därvid de tyska plomberna brytas och ersättas med svenska. Därvid har det ibland visat sig, att innehållet i vagnarna varit kringrört och

en del emballage brutet, vilket måste hava skett före ankomsten till Sverige. Vid åtminstone ett tillfälle gjordes av tullien i Hälsingborg den iakttagelsen, att de italienska plomberna brutits på en vagn, som var lastad med ost och som tydligen utgått från Italien och passerat genom Tyskland, medan de tyska plomberna voro hela. Vid undersökning av vagnen visade det sig att en del förpackningar brutits och att tydligen även tillgrepp ägt rum, vilket således måste hava skett i antingen Italien eller Tyskland.

En anmärkningsvärd omständighet är, att ventilationsluckorna på de tyska vagnarna icke äro tillslutna och reglade inifrån. Oaktat en sådan vagn är plomberad, kan tillgrepp obehindrat äga rum. Helt nyligen undersöktes en sådan vagn, där ventilationsluckan var öppen. Vagnen innehöll småpaket med strumpor och var fullastad. Tillgrepp kunde utan vidare äga rum för den som kände till förhållandet med dessa luckor, vilket åtminstone varje vid järnvägen anställd person gör.

Inspektionskonstapel Jonasson, Hälsingborg:

Huvuddelen av den tyska trafiken passerar över Hälsingborg. Sålunda passera ett 20-tal permittenttåg varje vecka jämte flera tåg med explosiva varor och annat gods. Som regel hade emellertid trafiken gått störningsfritt. Tidigare hade cigarettbyte med tyskarna florerat rätt allmänt, vilket emellertid nu upphört fullkomligt, tydligen mest beroende på att tyskarna efter anmaning från Kungl. Järnvägsstyrelsens militärbyrå, förbjudits denna trafik. Jonasson hade icke hört talas om stölder från tyska vagnar, åtminstone icke söder om Göteborg.

Inom stadsdelen Gårda i Göteborg mellan Almedal och Gubbero förekom den 10 juni 1942 stenkastning mot

ett tyskt permittenttåg, vilket dock icke åstadkom någon skada. Tågen passera i allmänhet i omedelbar närhet av ett trådstaket, på vars andra sida en gata går fram. Det är mycket vanligt, att småpojkar "hänga och klänga" på staketet och därvid komma i omedelbar närhet av de passerande tågen, nästan så de kunna vidröra desamma. Det vore därför önskvärt, att polisen i Göteborg uppmärksammade platsen ifråga, särskilt med hänsyn till att det förekommit stenkastning och därför att tågen passera så nära gatan.

Genom Mölndal passera de tyska permittenttågen långsamt. För någon tid sedan hoppade ett par civila män på ett sådan tåg vid Mölndals nedre station, vilket uppmärksammades av Jonasson. Den ene av de båda männen hoppade åter utav, innan Jonasson kommit till tals med honom, men den andre, som stannade kvar på tåget, anhölls av Jonasson och överlämnades till kriminalpolisen i Göteborg. Mannen förklarade, att han "hoppat på fel tåg", vilken förklaring emellertid lät rätt onaturlig, all den stund mannen var nykter.

Stationskrivare Palmkvist, Halmstad:

Så fort ett ammunitionståg anländer och uppställes vid Halmstad, tillkallas militär, som sedan bevakar tåget, så länge det står kvar. Till en början var det rätt besvärligt med de tyska permittenttågen, då tyskarna mot givna instruktioner lämnade vagnarna och promenerade på perrongen under upphållen. Sedan den medföljande bevakningspersonalen blivit mera van i sin tjänstgöring, har det emellertid blivit bättre, och numera förekommer det icke, att tyskarna lämna tågen. Rätt ofta förekommer det, att de medföljande svenska kontrollofficerarna på uppdrag av tyskar, som behärska svenska språket, köpa svenska tidningar. Bland de tidningar, som sålunda med förkärlek läsas av tyskarna, är

Ho

Svenska Dagbladet och Göteborgs Handels & Sjöfartstidning. På grund av den sistnämnda tidningens inställning till den nu rådande regimen i Tyskland, ansåg Palmkvist, att det kunde ifrågasättas, om det är lämpligt, att den läses av så många tyskar som nu är förhållandet.

Inspektionskonstapel Södergren, Göteborg:

Bevakningspersonalen i Göteborg har bevakning endast å sträckan Göteborg - Mon. Å denna sträcka passer 14 permittenttåg varje vecka, 7 i vardera riktningen. Tågen stanna endast i Mellerud, och trafiken har hela tiden försiggått utan anmärkning. Å samma sträcka passera 4 kruttåg varje vecka, vilka emellertid göra uppehåll vid flera stationer. I regel är ortspolis närvarande både då krut- och permittenttåg passer. Samarbetet mellan bevakningspersonalen och järnvägens personal är mycket bra i förhållande till vad det är exempelvis i Norrland, där järnvägens personal synes vara avogt inställd både mot bevakningspersonalen och tyskarna. Kruttåg, som anlända från Hälsingborg åtföljas av bevakningspersonal därifrån och uppställas vid Sävenäs, där militär övertar bevakningen. De kruttåg, som skola vidare till Norge över Mon, växlas - fortfarande under bevakning av militär - in på Bergslagsbanans godsbangård, där bevakningspersonal från Göteborg övertar bevakningen. Övriga kruttåg, som skola fortsätta till norra Norge och Finland över Alingsås - Falköping - Skövde etc., äro som förut nämnts bevakade av militär, så länge de stå uppställda vid Sävenäs, men gå sedan obebakade å sträckan Sävenäs-Hallsberg. Först vid sistnämnda station övertages bevakningen av personal från Hallsberg.

De å sträckan Hälsingborg - Mon medföljande svenska kontrollöficeraerna och ordonnanserna fullgöra sin tje

på föreskrivet sätt och stiga ur vid de stationer, där permittenttågen göra uppehåll, vilket icke sker å sträckan Hälsingborg - Alvesta, åtminstone icke vid flertalet stationer. Detta är tydligen beroende på att den svenska militära personal, som övertar kontrollen av tåget i Hälsingborg, skall följa med ända till Narvik. Då det endast är en officer och en ordonnans, som medfölja, kan det knappast begäras, att dessa skola hålla sig vakna och vara i tjänstgöring under så lång tid, som åtgår för transporten. Minst två ordonnanser borde medfölja, varjämte lämpligen utbyte av personal borde ske under vägen.

Extra polismannen Sixten Tenger, Laxå:

Han är anställd som extra polisman i Laxå och har sedan den 15 januari 1942 bl.a. haft till uppgift att bevaka kruttåg, som anlända från Göteborg för vidare transport norrut och som göra uppehåll i Laxå. Sådana tåg anlända åtminstone ett varje vecka och i allmänhet nattetid. Då någon bevakningspersonal icke medföljer å sträckan Göteborg - Hallsberg är Tenger ensam att bevaka tågen i Laxå. Hur förhållandet är vid övriga stationer söder därom kände han icke till. Då tåget består av rätt många vagnar torde åtminstone två man erfordras för åstadkommande av effektiv bevakning. Det har även inträffat, att polisen vid Laxå icke erhållit meddelande om kruttågs ankomst till Laxå station. Så var förhållandet så sent som den 19 juni 1942 vid 7 å 8-tiden på morgonen, då ett kruttåg gjorde uppehåll vid Laxå under en tid av 15 minuter utan bevakning. Troligen var det meningen, att tåget skolat passera, men på grund av rubbningar i midsommartrafiken, måste uppehåll göras. Att bevakningspersonal medföljer, är således av vikt, då tågen i bland göra uppehåll å sådana platser, där uppehåll icke beräknats.

Fredagen den 19 juni 1942 klockan 12,05 inkom ett kruttåg, bestående av 19 vagnar, till Laxå station, därvid undertecknad var närvarande. Tåget körde in på spår n:r 4, som ligger rätt nära en större plattform, varå 100-tals personer uppehöllon sig. Polisman Tenger övertog bevakningen, så fort tåget kommit in, men hade svårt att utöva någon effektiv bevakning, då han hela tiden måste stå på den sida av tåget, som vette mot folkmassan, varför motsatta sidan var obebakad. Tåget stod uppställt under en tid av 45 minuter.

Den medföljande krutvårdaren, stationskarlen n:r 3044 Sixten Egnell, stationerad i Göteborg, berättade, att tåget avgått från Sävenås samma dag klockan 4,42 samt att det stannat vid flera stationer under vägen. Huruvida ortspolisen varit närvarande vid dessa uppehåll, hade han icke lagt märke till. En söndag, då Egnell medföljde som krutvårdare, gjorde tåget uppehåll vid en mindre station, där rätt mycket folk var samlat. Flera personer gingo fram till vagnarna och "fingrade" på dessa, men det var ingen, som ingrep. Egnell, som var fullt upptagen med att undersöka att det icke var varmgång, ansåg sig icke hava någon befogenhet eller skyldighet att ingripa, utan de nyfikna fingo hållas. Tågen brukar stanna för möten än här och än där. Under färden brukar Egnell han sin plats på loket, enär han ansåg, att han ville vara "så säker som möjligt".

Stationsinspektoren, Laxå, underströk, att det vore erforderligt med bevakningspersonal av kruttågen mellan Göteborg och Hallsberg. I övrigt hade den så kallade tysktrafiken gått utan anmärkning vid Laxå. Endast en stöld hade ägt rum därstädes, nämligen tillgrepp av en mindre bensindunk från en tysk bil. Denna bil stod på en järnvägsvagn, som ställts

avses, enär vagnen gått varm. Vid Laxå finnes en särskilt bra stöldkommission bland järnvägspersonalen, och det har icke förmärkts, att någon bland personalen är opålitlig.

För någon tid sedan var det inryckning av ett 100-tal värnpliktiga, som tilldelats ingenjörstrupperna. De inryckande, som delvis voro berusade, samlades vid Laxå. Angående inryckningen hade härom icke meddelats något till polisen, järnvägen eller den tjänstgörande stationsofficeren. Då ordningen var under all kritik, måste stationsområdet avspärras av tillkallad militär, men ändå uppträdde de inryckande bråkigt och samlades utanför staketet, där en del började att sjunga internationalen, tydligen i rent demonstrativt syfte, då ett tyskt lasarettståg stod inne för tillfället, varför det hela var mycket pinsamt. Intermezzot har tidigare rapporterats av stationsofficeren till de militära myndigheterna. De nyinrättade polisavdelningarna inom militären, som ha tillå uppgift att upprätthålla ordning bland permittenter och inryckande värnpliktiga, ha gjort mycket god nytta men trätt i funktion först under senaste tiden.

Överinspektoren, Hallsberg:

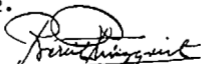
Vid Hallsberg finnes en avdelning bevakningspersonal, som har till uppgift att bevaka kruttåg under uppehåll därstädes och under vidare transport mot Krylbo. Några stölder av transitogods har icke ägt rum vid Hallsberg och några anmärkningar i övrigt angående den tyska trafiken har icke funnits. Sedan utbyte av en man bland bevakningspersonalen skett, är denna bra och har fullgjort sina åligganden utan anmärkning.

Några av inspektionskonstaplarna, till-

hörande bevakningspersonalen, ha framställt som önskemål, att de utrustas med något slags tjänstetecken, så att de även civilklädda kunde utöva sin verksamhet. Då inspektionskonstaplarna synas vara mycket präktiga och pålitliga, kan deras förslag vara beaktansvärt.

Sammanfattningsvis kan sägas, att bevakningen i allmänhet är bra ordnad - ett undantag här är sträckan Göteborg - Hallsberg - samt att bevakningspersonalen efter hand som den blivit mera van och sedan vissa "utgallringar" skett fyller sin mycket viktiga uppgift på ett tillfredsställande sätt.

- Stockholm, kriminalstatspolisens 1:a rotel
den 23 juni 1942.

Bertil Ringqvist,
kriminalkonstapel.